

IŠSKIRTINIŲ GABUMŲ TURINČIŲ MOKINIŲ ATPAŽINIMAS IR UGDYMAS UGDYO ĮSTAIGOSE

SITUACIJOS ANALIZĖ

2024 m.

Parengė: Ugdymo įvairovės skyriaus specialistė Aušra Jonkutė

Išskirtinių gabumų turintys mokiniai įvardijami kaip šalies turtas, visuomenės ateities lyderiai ir inovatoriai. Todėl svarbu užtikrinti šių mokinių ugdymą, kuris plėtotų jų potencialą ir visapusiškai ugdytų mokinių gebėjimus. Šių mokinių ugdymo užtikrinimui reikalingas nuolatinis, sistemingas ir tikslingas darbas, atpažinimo ir ugdymo sistema, ugdymo įstaigos bendruomenės apsisprendimas ir palaikymas bei mokytojų iniciatyvos ir tėvų įsitraukimas.

Išskirtinių gabumų turinčių mokinių atpažinimas ir ugdymas yra vienas aktualiausių psichologinių ir pedagoginių iššūkių. Išskirtinių gabumų turinčių mokinių grupė vis dar sulaukia per mažai dėmesio. Taip pat šiai grupei priskiriami vaikai, atkreipiant dėmesį į skirtingus aspektus, tokius kaip intelektinių gebėjimų lygį, išskirtinius gebėjimus, akademinius pasiekimus, kūrybiškumą, įvardijami skirtingomis sąvokomis, kas apsunkina įvertinimą, kiek tokių mokinių yra, bei sutarimą, kaip juos atpažinti bei ugdyti.

Siekiant ugdymo įstaigose dirbančius psichologus supažindinti su išskirtinių gabumų turinčių mokinių atpažinimo sistema, jos įgyvendinimo metodika, psichologinio įvertinimo instrumentais ir psichologo funkcijomis vykdant mokinių atranką buvo organizuojami mokymai „Didelį mokymosi potencialą turinčių mokinių atpažinimas ir modulių pristatymas“. Mokymai buvo organizuojami Nacionalinės švietimo agentūros projekto „Mokinių gebėjimų atskleidimo ir jų ugdymo sistemos plėtra“ (Nr. 09.2.2-ESFA-V-707-04-0001) lėšomis. Nacionalinės švietimo agentūros Ugdymo įvairovės skyrius, siekdamas išsiaiškinti, kokia gabių mokinių atpažinimo, ugdymo ir švietimo pagalbos tvarka yra kuriama ir plėtojama ugdymo įstaigose, atliko mokymuose dalyvavusių psichologų apklausą ir suorganizavo Focus grupės susitikimą.

APKLAUSA

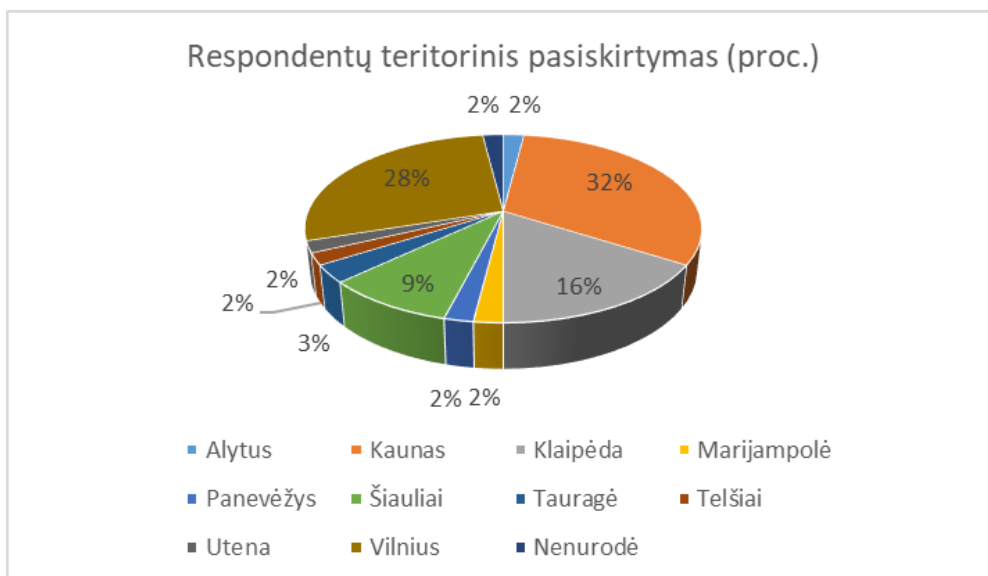
APKLAUSOS METODIKA

2023 metų gruodžio mėnesį buvo atlikta apklausa. Apklausos metu buvo renkama informacija iš Nacionalinės švietimo agentūros projekto „Mokinių gebėjimų atskleidimo ir jų ugdymo sistemos plėtra“ (Nr. 09.2.2-ESFA-V-707-04-0001) mokymų dalyvių, siekiant išsiaiškinti, kaip ugdymo įstaigose dirbama su išskirtinių gabumų turinčiais mokiniais.

Apklausai pasirinktas anketinės apklausos metodas, apklausą respondentai atliko savarankiškai. Anketa buvo pateikta internetinėje erdvėje – tokiu būdu sudarytos sąlygos anketą pildyti patogiu metu. Anketoje pateikti uždaro ir atviro tipo klausimai. Anketa pateikiama priede (1 priedas).

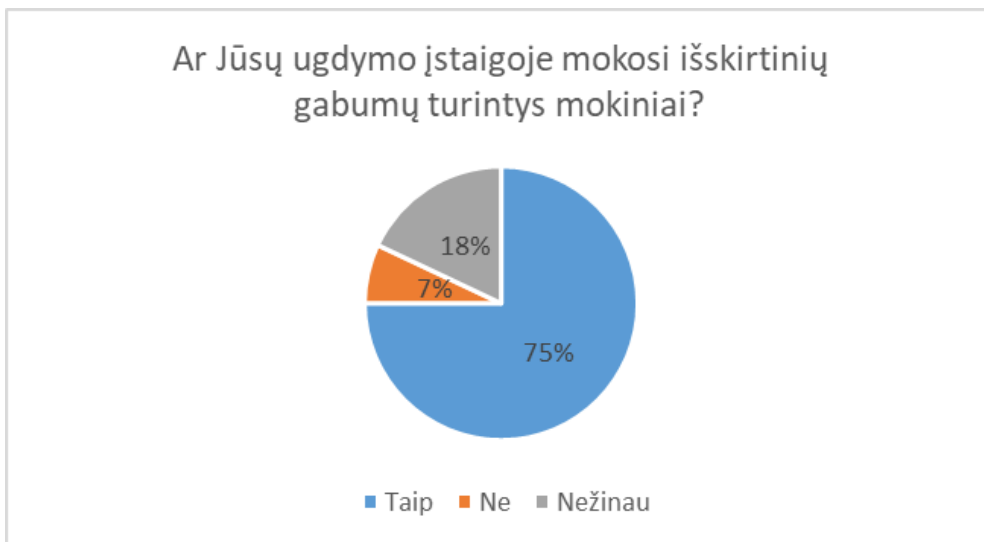
APKLAUSOS REZULTATAI IR JŲ APTARIMAS

Iš 199 psichologų, kurie dalyvavo mokymuose, anketą apie tai, kaip dirbama ugdymo įstaigoje su išskirtinių gabumų turinčiais mokiniais, užpildė 56 psichologai (28 proc.). Galima manyti, kad tokį nedidelį respondentų skaičių lėmė šios priežastys: neaiški išskirtinių gabumų turinčių mokinių atpažinimo ir ugdymo sistema; nepakankamas palaikymas ugdymo įstaigos viduje ir išorėje; nepakankami žmogiškieji resursai ugdymo įstaigoje; metodinės medžiagos trūkumas. Daugiausiai psichologų, kurie užpildė anketą, dirba Kauno (apie 32 proc.) ir Vilniaus (apie 28 proc.) teritorijoje esančiose ugdymo įstaigose (žr. 1 pav.).

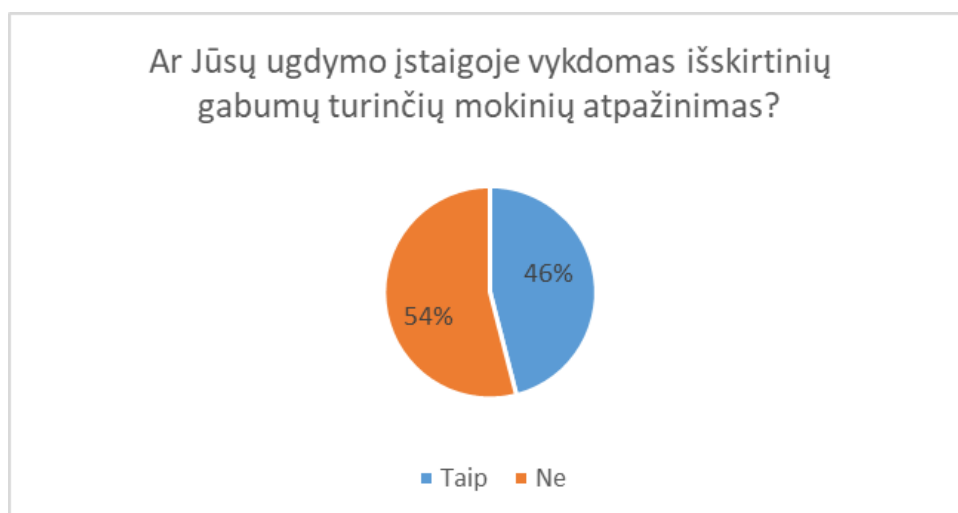
1. pav. Respondentų teritorinis pasiskirstymas (proc.)

Trečiuoju anketos klausimu buvo norima sužinoti, ar ugdymo įstaigoje, kurioje dirba respondentai, mokosi išskirtinių gabumų turintys mokiniai. Didžioji dalis (42 respondentai, 75 proc.) respondentų pažymėjo, jog CFT 20-R ir kitų metodikų pagalba nustatyta, kad jų ugdymo įstaigoje mokosi išskirtinių gabumų turintys mokiniai (žr. 2 pav.).

2. pav. Respondentų pasiskirstymas pagal atsakymus į klausimą, ar jų ugdymo įstaigoje mokosi išskirtinių gabumų turintys mokiniai (proc.)

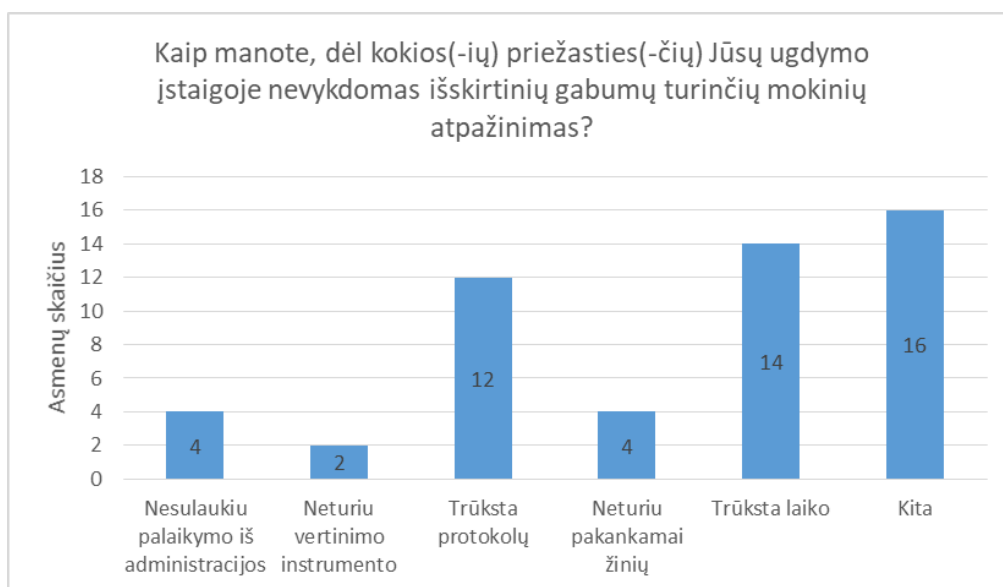
Respondentų buvo klausiama, ar ugdymo įstaigoje, kurioje jie dirba, vykdomas išskirtinių gabumų turinčių mokinių atpažinimas. Šiek tiek daugiau (30 respondentai, 54 proc.) respondentų pažymėjo, kad jų ugdymo įstaigoje nevykdomas išskirtinių gabumų turinčių mokinių atpažinimas. Taigi, galima teigti, kad šiek tiek mažiau nei pusėje ugdymo įstaigų, kuriose dirba respondentai, vyksta išskirtinių gabumų turinčių mokinių atpažinimas (26 respondentai, 46 proc.). Svarbu pažymėti, kad 6 respondentai, kurie atsakė, kad jų ugdymo įstaigoje nevykdomas išskirtinių gabumų turinčių mokinių atpažinimas, atsakė į toliau esančius klausimus susijusius su šių mokinių atpažinimu. Tai, kad respondentai, nors ir nurodė, jog jų ugdymo įstaigose vykdomas išskirtinių gabumų mokinių atpažinimas, vis tiek atsakė į klausimus šia tema, yra svarbu dėl kelių priežasčių: tai gali atspindėti išskirtinių gabumų turinčių mokinių atpažinimo poreikį ir susidomėjimą šia tema, net jeigu šiuo metu jų ugdymo įstaigose ir nevykdomas išskirtinių gabumų turinčių mokinių atpažinimas; taip pat tai gali atspindėti, kad nėra vykdomas formalus išskirtinių gabumų turinčių mokinių atpažinimas, tačiau galimai respondentų ugdymo įstaigose neformaliai atpažįstami išskirtinių gabumų turintys mokiniai.

3. pav. Respondentų pasiskirstymas pagal atsakymus į klausimą, ar jų ugdymo įstaigose vykdomas išskirtinių gabumų turinčių mokinių atpažinimas (proc.)

Respondentų (30 asmenų, 54 proc.), kurie atsakė, kad jų ugdymo įstaigoje nėra vykdomas išskirtinių gabumų turinčių mokinių atpažinimas, buvo klausiama, kaip jie mano, dėl kokios (-ių) priežasčių ugdymo įstaigoje, kurioje jie dirba, tai nevyksta. Beveik pusė (14 asmenų) respondentų pažymėjo, kad trūksta laiko, ir šie tiek mažiau nei pusė (12 asmenų) respondentų pažymėjo, kad trūksta protokolų (žr. 1 lentelė). Respondentai, kurie pasirinko atsakymą „kitas“, pateikė šiuos atsakymus: šiuo metu prioritetas skiriamas specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams; atidėtas išskirtinių gabumų turinčių mokinių atpažinimas vėlesniam laikui; per maža ugdymo įstaiga, kad būtų vykdomas išskirtinių gabumų turinčių mokinių atpažinimas; numatomi sunkumai organizuojant ugdymą išskirtinių gabumų turintiems mokiniams; užduočių sąsuvinių trūkumas; ugdymo įstaigoje neapsibrėžta, kas yra išskirtinių gabumų turintis mokinys ir kaip jis turėtų būti ugdomas.

1. lentelė. Respondentų pasiskirstymas pagal atsakymus į klausimą, dėl kokios(-ių) priežasčių(-ių) ugdymo įstaigoje nevykdomas išskirtinių gabumų turinčių mokinių atpažinimas

Respondentų, kurie atsakė, kad jų ugdymo įstaigoje vykdomas išskirtinių gabumų turinčių mokinių atpažinimas, buvo prašoma aprašyti, kaip jų ugdymo įstaigoje atpažinami išskirtinių gabumų turintys mokiniai (pvz., iš kur ateina poreikis? Įvertinate pavienius mokinius ar atpažinimą vykdate klasėmis? Kokius instrumentus naudojate? Kuriuos bendruomenės narius įtraukiate?). Atsakymus į šį klausimą pateikė 32 respondentai (57 proc.). Anot respondentų, poreikis išskirtinių gabumų turinčių mokinių atpažinimui dažniausiai ateina iš tėvų ir mokytojų, kurie pamokų metu pastebi gabius mokinius. Atpažinimas ugdymo įstaigose vykdomas, ir klasėmis, ir įvertinami pavieniai mokiniai. Dažniausiai pažymima, kad vertinimas vyksta 2-ose, 4-ose ir 6-ose klasėse. Gabių mokinių atrankai dažniausiai naudojami šie instrumentai: intelekto vertinimo testai (CFT 20-R, WISC-III, WASI, Raven testas), mokytojai pildo Vaikų gabumų rangavimo klausimyną, mokinių nominavimo anketą, remiamasi NMPP ir metiniais pasiekimais, tėvai pildo

klausimynus, vykdoma olimpiadose ar konkursuose surinktų taškų analizė, naudojamas Piešimo testas kūrybiškam mąstymui (TCT-DP), mokiniai pildo mokymosi motyvacijos klausimyną, remiamasi pokalbiais su dalykų mokytojais, atliekama turimų įvertinimų analizė. Respondentai pažymėjo, kad į mokinių išskirtinių gabumų atpažinimą dažniausiai įtraukiami mokytojai, klasių vadovai, pagalbos mokiniui specialistai ir tėvai, kartais pasitelkiami pedagoginių psichologinių tarnybų specialistai. Keletas respondentų pažymėjo, kad atpažinimo dar nevykdo, tačiau yra diskusijų etape, planuoja mokinių atpažinimo sistemą. Keletas respondentų pažymėjo, kad jų ugdymo įstaigose organizuojamos papildomos veiklos išskirtinių gabumų turintiems mokiniams; ugdymo įstaigose vykdoma „Gabių mokinių ugdymo programa“. Vienas respondentas pasidalino detalia išskirtinių gabumų turinčių mokinių atpažinimo sistema: " 1.Dėl paraiškos teikimo dalyvauti tarpdisciplininio itin gabių mokinių ugdymo programoje–atrankoje informuojami mokinių tėvai. 2.Gavus tėvų prašymą dėl dalyvavimo atrankoje bei sutikimą dalyvauti testavime, dalyvauja 2 klasių mokiniai, kurių lietuvių (gimtosios ar valstybinės) kalbos, matematikos, pasaulio pažinimo dalykų (visų trijų) rezultatai įvertinti aukštesniu lygiu ir / ar, naudojant J. C. Raveno spalvotųjų sudėtingėjančių matricų testą, kurių testavimo rodikliai įvertinti 90–99 procentiniais balais (atlieku 2 kl. mokinių testavimą J.C. Raveno metodiką). 3. 2 klasių mokiniai (gavus tėvų sutikimą) dalyvauja vertinime WASI testu (Wechslerio trumpąja intelekto skale), mokinių testavimą atlieka psichologai, turintys teisę dirbti su minėta testavimo metodika. 4.Vyksta 3–10 kl. mokinių atpažinimas, informuojami mokinių tėvai, gavus tėvų sutikimą – atliekamas vertinimas Wechslerio trumpąja intelekto skale, mokinių testavimą atlieka psichologai, turintys teisę dirbti su metodika."

Respondentų buvo klausiama, su kokiais sunkumais jie susiduria atpažindami išskirtinių gabumų turinčius mokinius ir kaip juos sprendžia. Du respondentai pažymėjo, kad nesusiduria su sunkumais atpažįstant išskirtinių gabumų turinčius mokinius. Likę respondentai įvardijo šiuos sunkumus:

- Nepakankamas CFT 20–R protokolų ir užduočių sąsiuvinų skaičius; brangūs papildomi vertinimo instrumentai; nepakanka išskirtinių gabumų turinčių mokinių atpažinimo instrumentų;
- Sunkumai atpažįstant išskirtinių gabumų nerealizuojančius mokinius, kurių pasiekimai neišsiskiria ar yra net žemesni už klasės vidurkį.
- Žema mokinių motyvacija, skatinimo nepriėmimas, savo asmenybės gebėjimų neįvertinimas.
- Tėvų nesuinteresuotumas, nepakankamas įsitraukimas į atpažinimo procesą; nenoras sutikti su vaikų vertinimu;
- Mokytojų neigiamos nuostatos išskirtinių gabumų turinčių mokinių atpažinimo atžvilgiu; nesutapimas tarp mokytojų ir psichologų atpažįstamų išskirtinių gabumų turinčių mokinių; nenoras įsitraukti į išskirtinių gabumų turinčių mokinių atpažinimo procesą;
- Ribotos galimybės psichologams randant laiko išskirtinių gabumų turinčių mokinių atpažinimo organizavimui, žmogiškųjų išteklių trūkumas;
- Ribotos galimybės pasiūlyti mokiniams papildomų užsiėmimų, veiklų ugdymo įstaigoje.

Įvardytas problemas kai kurie respondentai sprendžia tokiais būdais: kviesdami į pagalbą PPT psichologus; sukurdami ugdymo įstaigoje darbo grupę, kurios nariai yra pasiskirstę veiklos sritimis (taip užtikrinama komunikacija); organizuojant pokalbius, šviečiant tėvus ir mokytojus.

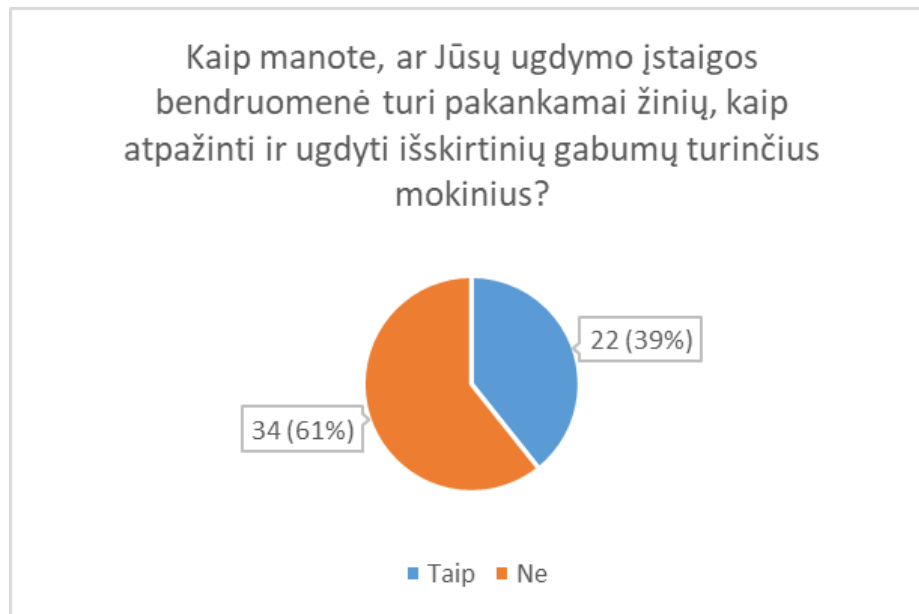
Respondentų taip pat buvo klausiama, kas jų ugdymo įstaigoje toliau vyksta, atpažinus išskirtinių gabumų turinčius mokinius. 15 (apie 36 proc.) respondentų pažymėjo, kad mokiniams organizuojamas specialusis ugdymas, 10 (apie 24 proc.) respondentų pažymėjo, kad mokiniams teikiama švietimo pagalba. Taip pat respondentai pažymėjo, kad informuojami išskirtinių gabumų turintiems mokiniams dėstantys mokytojai, mokinių tėvai. Pagal galimybes mokiniams teikiamos papildomos mokytojų konsultacijos, psichologo pagalba, ugdymo įstaigoje organizuojamos papildomos veiklos, būreliai.

Respondentų buvo klausiama, jeigu jų ugdymo įstaigoje organizuojamas išskirtinių gabumų turinčių mokinių specialusis ugdymas, kaip jis organizuojamas. Daugelis respondentų pažymėjo, kad dalykų mokytojai planuoja ir pritaiko dalyko ugdymo turinį bei nurodo siektinus ugdymo tikslus ir uždavinius ilgalaikiuose teminiuose planuose, sudaro individualų planą. Mokytojai šiems mokiniams skiria papildomas užduotis, diferencijuoja ir individualizuoja ugdymo procesą pamokų metu, skiriamos papildomos konsultacinės valandos pas skirtingų dalykų mokytojus priklausomai nuo gabumų srities. Mokiniai įtraukiami į papildomas neformalias veiklas, olimpiadas, konkursus, stiprina žinias laboratorijose. Kaip kurie respondentai pažymėjo, kad mokiniai mokosi klasėje, skirtoje išskirtinių gabumų turintiems mokiniams. Vienas respondentas pažymėjo, kad bendradarbiaujant su KTU penktoje klasėje suformuota STEAM klasė. Trys respondentai pažymėjo, kad specialusis ugdymas šiems mokiniams tik pradedamas organizuoti, šeši respondentai pažymėjo, kad specialusis ugdymas neorganizuojamas.

Respondentų buvo klausiama, jeigu jų ugdymo įstaigoje teikiama švietimo pagalba išskirtinių gabumų turintiems mokiniams, kokia pagalba teikiama. Didžioji dauguma respondentų pažymėjo, kad teikiama reikalingo švietimo pagalbos specialisto pagalba mokiniams (psichologo ir socialinio pedagogo pagalba sprendžiamos savivertės, pasitikėjimo savimi, bendravimo su bendraamžiais, laiko ir veiklos planavimo ir įvairios elgesio problemos) ir mokytojams (kartu peržiūrima sudaryta programa, skatinama nestandartiškai mąstyti). Mokytojams skiriamos papildomos valandos darbui su išskirtinių gabumų turinčiais mokiniams. Trys respondentai pažymėjo, kad ugdymo įstaigoje, kurioje jie dirba, švietimo pagalba išskirtinių gabumų turintiems mokiniams neteikiama.

Respondentų buvo klausiama, ar, jų nuomone, ugdymo įstaigos bendruomenė turi pakankamai žinių, kaip atpažinti ir ugdyti išskirtinių gabumų turinčius mokinius. Daugiau nei pusė respondentų (34 asmenys, 61 proc.) mano, kad jų ugdymo įstaigos bendruomenė neturi pakankamai žinių, kaip atpažinti ir ugdyti išskirtinių gabumų turinčius mokinius (žr. 4 pav.). Respondentai tokį savo pasirinkimą pagrindė šiais argumentais: trūksta žinių, kaip organizuoti išskirtinių gabumų turinčių mokinių atranką; trūksta praktinių žinių mokytojams, kaip organizuoti gabių mokinių ugdymą, kaip dirbti ir ugdyti gabius mokinius; trūksta žinių

ugdymo įstaigos administracijai apie išskirtinių gabumų turinčių mokinių atpažinimą ir ugdymą; domina naujovės šioje srityje.

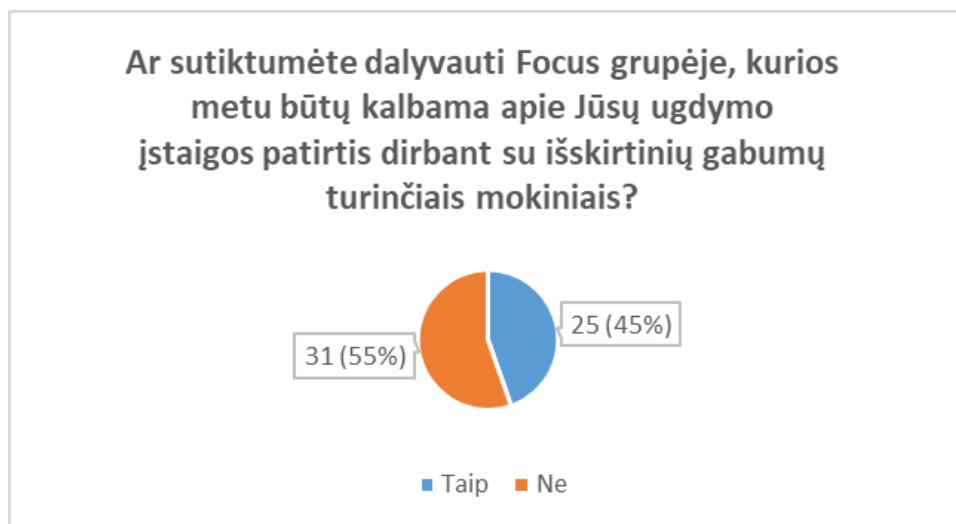
4. pav. Respondentų pasiskirstymas pagal atsakymus į klausimą, ar jų ugdymo įstaigos bendruomenė turi pakankamai žinių, kaip atpažinti ir ugdyti išskirtinių gabumų turinčius mokinius

Respondentų buvo klausiama, kas pasikeitė po jų dalyvavimo projekto „Mokinių gebėjimų atskleidimo ir jų ugdymo kokybės plėtra“ mokymuose „Didelį mokymosi potencialą turinčių mokinių atpažinimas ir modulių pristatymas“. Respondentai pateikė šiuos atsakymus: susipažinta su išskirtinių gabumų turinčių mokinių atpažinimo metodika; ugdymo įstaigose pradėta daugiau kalbėti apie išskirtinių gabumų turinčių mokinių atpažinimo poreikį ir ugdymą; pasikeitė administracijos ir mokytojų požiūris į išskirtinių gabumų turinčių mokinių atpažinimą ir ugdymą; pradėtas vykdyti išskirtinių gabumų turinčių mokinių atpažinimas; atsirado daugiau pasitikėjimo ir gebėjimų identifikuojant išskirtinių gabumų turinčius mokinius; tapo aiškesnė atrankos ir darbo sistema su išskirtinių gabumų turinčiais mokiniiais; pakoreguoti išskirtinių gabumų turinčių mokinių ugdymą reglamentuojantys dokumentai; kuriamas bendras algoritmas atpažinimui ir ugdymui; padidėjo mokinių susidomėjimas savo galimybėmis; mokiniai galėjo įgyti išsamesnių tam tikro dalyko modulio žinių. Keletas respondentų pažymėjo, kad nėra galimybės pilnavertiškai taikyti išskirtinių gabumų turinčių mokinių atpažinimo metodikos, nes trūksta CFT 20-R metodikai reikalingų sąsiuvinų ir atsakymų lapų. Vienas respondentas pažymėjo, kad iš esmės niekas nepasikeitė, šiam darbui trūksta laiko.

Tryliktu anketos klausimu buvo norima sužinoti, kas jų ugdymo įstaigoje padėtų dar geriau atliepti gabių mokinių poreikius. Respondentai įvardijo šiuos pastebėjimus: sukurti tikslią, aiškią ir Lietuvai bendrą gabių mokinių atpažinimo ir ugdymo sistemą; skirti didesnę dėmesį pedagogų ir ugdymo įstaigų administracijos kvalifikacijos kėlimui gabių mokinių ugdymo klausimams, organizuoti papildomus seminarus, konsultacijas, supervizijas psichologams, atliekantiems gabių mokinių atpažinimą; ugdymo įstaigose skirti daugiau

žmogiškųjų resursų organizuojant ir vykdant išskirtinių gabumų turinčių mokinių atpažinimą ir ugdymą; sukurti ugdymo įstaigų tinklą, kad ugdymo įstaigos galėtų dalintis išskirtinių gabumų turinčių mokinių atpažinimo ir ugdymo patirtimi (dokumentais, tvarka ir pan.); papildyti metodinės medžiagos rezervą: papildyti išskirtinių gabumų turinčių mokinių atpažinimo instrumentų bazę adaptuotais ir standartizuotais instrumentais; parengti praktines rekomendacijas, metodinę medžiagą mokytojams, kaip dirbti su išskirtinių gabumų turinčiais mokiniais; parengti užduočių paketus išskirtinių gabumų turintiems mokiniams; sukurti ugdymo įstaigų tinklą, kad ugdymo įstaigos galėtų dalintis išskirtinių gabumų turinčių mokinių atpažinimo ir ugdymo patirtimi (dokumentais, tvarka ir pan.); skirti papildomos patalpas, kur būtų galima įrengti įvairesnes dirbtuves, kambarius ir erdves mokiniams ne tik mokytis, bet ir realizuoti savo sumanymus; skirti dėmesio bendradarbiavimui su kolegijoms ir universitetams, kad gabieji mokiniai turėtų didesnes galimybes plėsti savo žinias.

Paskutiniu anketos klausimu buvo norima sužinoti, ar respondentai sutiktų dalyvauti Focus grupėje, kurios metu būtų kalbama apie Jų ugdymo įstaigos patirtis dirbant su išskirtinių gabumų turinčiais mokiniais. Šiek tiek mažiau nei pusė (45 proc.) respondentų sutiktų dalyvauti Focus grupėje (žr. 5 pav.).

5. pav. Respondentų pasiskirstymas pagal atsakymus į klausimą, ar sutiktų dalyvauti Focus grupėje, kurios metu būtų kalbama apie Jų ugdymo įstaigos patirtis dirbant su išskirtinių gabumų turinčiais mokiniais.

FOCUS GRUPĖS SUSITIKIMAS

FOCUS GRUPĖS SUSITIKIMO REZULTATAI IR JŲ APTARIMAS

Šių metų birželio mėnesį vyko Focus grupės susitikimas, kurio tikslas buvo iš pirmų lūpų išgirsti, kaip kuriamas ir plėtojamas mokinių gebėjimų atskleidimo bei vystymo procesas bendrojo ugdymo mokyklose, su kokiais iššūkiais susiduria mokyklų

bendruomenės dirbant su išskirtinių gabumų turinčiais mokiniais ir kokios pagalbos bei paramos iš išorės jie tikisi. Susitikimas vyko nuotoliniu būdu.

Susitikime dalyvavo šeši psichologai, dalyvavę Nacionalinės švietimo agentūros projekto „Mokinių gebėjimų atskleidimo ir jų ugdymo sistemos plėtra“ (Nr. 09.2.2-ESFA-V-707-04-0001) mokymuose, dirbantys Kauno, Kauno rajono, Vilniaus ir Klaipėdos ugdymo įstaigose. Taip pat dalyvavo trys Nacionalinės švietimo agentūros Ugdymo įvairovės skyriaus atstovai, iš kurių vienas moderavo diskusiją.

Diskusijos dalyvių prisistatymo metu išryškėjo šios bendros tendencijos: daugelis mokyklų yra pradinėje išskirtinių gabumų turinčių mokinių atpažinimo ir ugdymo įgyvendinimo stadijoje; vyrauja susidomėjimas išskirtinių gabumų turinčių mokinių atrankos instrumentais ir ugdymo metodais; pastebimi skirtumai tarp mokyklų, turinčių ilgametę patirtį, ir tų, kurios tik pradeda darbą šioje srityje; dažnai trūksta vieningos struktūros ir aiškių gairių, kaip integruoti išskirtinių gabumų turinčių mokinių ugdymą į mokyklos veiklą.

Pirmas diskusijos klausimas: kaip kuriamas ir plėtojamas išskirtinių gabumų turinčių mokinių atpažinimo ir ugdymo procesas Jūsų mokykloje? Apibendrinti atsakymai į pirmąjį klausimą:

- Pradinis etapas ir trūksta metodinės medžiagos. Daugelyje mokyklų pradėtas taikyti intelekto ir pasiekimų vertinimas, tačiau trūksta protokolų ir išteklių.
- Individualūs ugdymo planai. Mokyklos sutelkia dėmesį į individualius ugdymo planus, tačiau susiduria su iššūkiais dėl tėvų įsitraukimo ir komunikacijos sunkumų.
- Koordinacijos trūkumai. Kyla sunkumų koordinuojant veiklas, ypač pereinant į aukštesnes klases, todėl reikalinga stiprinti bendradarbiavimą ir sistemingumą.
- Motyvacija ir struktūra. Nors daugelis mokyklų motyvuoti dirbti su išskirtinių gabumų turinčiais mokiniais, trūksta aiškos ugdymo sistemos ir nuolatinio stebėjimo.
- Sistemos tobulinimas. Mokyklos siekia nuolat tobulinti metodus, kad būtų užtikrinta išskirtinių gabumų turinčių mokinių ugdymo kokybė ir geriau atliepti šių mokinių poreikiai.

Apibendrinant, galima teigti, kad daugelyje mokyklų išskirtinių gabumų turinčių mokinių ugdymo procesas vis dar yra besikuriantis ir tobulinamas. Nors taikomos įvairios atpažinimo metodikos, trūksta aiškos struktūros ir resursų, o koordinacijos ir komunikacijos iššūkiai sukelia papildomų sunkumų. Tuo pačiu, mokyklos siekia tobulinti individualius ugdymo planus ir metodus, kad būtų užtikrintas kokybiškas išskirtinių gabumų turinčių mokinių ugdymas, tačiau tam reikalingas stipresnis bendradarbiavimas ir išteklių užtikrinimas.

Antras diskusijos klausimas: su kokiais iššūkiais susidūrėte Jūs ir Jūsų mokytojai atpažindami išskirtinių gabumų turinčius mokinius ir juos ugdydami? Pagrindiniai iššūkiai, su kuriais susiduria mokytojai ir mokyklos administracija ugdydami išskirtinių gabumų turinčius mokinius:

- Ištekliai ir laiko trūkumas. Diskusijos dalyviai nurodo, kad trūksta laiko ir resursų, kad būtų galima tinkamai atliepti išskirtinių gabumų turinčių mokinių poreikius ir užtikrinti kokybišką ugdymą. Dauguma jų susiduria su sunkumais, nes dirba keliose darbo vietose ir negauna papildomo atlyginimo už šį papildomą darbą.
- Poreikio įvertinimas ir komunikacija. Tiek vidinė (komunikacija su mokytojas), tiek išorinė (komunikacija su tėvais) komunikacija yra sudėtinga. Ypač iššūkių kyla vertinant, kokios veiklos geriausiai atitinka mokinių poreikius, bei paaiškinant tėvams, kodėl kai kurie vaikai nepatenka į gabių vaikų programas. Aiški ir suprantama informacija yra būtina, kad būtų išvengta pasipriešinimo.
- Organizacijos ir laiko valdymas. Mokytojai ir specialistai susiduria su klausimais, kaip organizuoti ugdymą – ar tai turi būti integruota į pamokas, ar organizuoti atskirus modulius po pamokų. Laiko suderinimas ir užsiėmimų organizavimas įvairioms klasėms ir grupėms tampa iššūkiu.
- Apmokėjimo tvarka ir administraciniai sunkumai. Diskusijos dalyviai kelia klausimą apie tinkamą apmokėjimą už papildomą darbą su išskirtinių gabumų turinčiais mokiniais ir administracinių procedūrų sunkumus, tokius kaip nepakankamas metodinės medžiagos kiekis.
- Motyvacija ir resursų paskirstymas. Nors dauguma diskusijos dalyvių nori dirbti su išskirtinių gabumų turinčiais mokiniais, jiems trūksta resursų ir laiko šiam darbui. Nepaisant šių iššūkių, dauguma diskusijos dalyvių pabrėžia džiaugsmą ir motyvaciją dirbti su išskirtinių gabumų turinčiais mokiniais, matydami jų potencialą.

Apibendrinant, nors mokyklų specialistai, mokytojai ir mokyklos administracija susiduria su įvairiais iššūkiais, tokiais kaip išteklių ir laiko trūkumas, komunikacijos sunkumai ir administraciniai klausimai, jų motyvacija dirbti su išskirtinių gabumų turinčiais mokiniais išlieka stipri, siekiant užtikrinti jų ugdymo kokybę ir atskleisti jų potencialą.

Trečias diskusijos klausimas: Kokios pagalbos bei paramos iš išorės Jūs tikėtumėtės? Atsakymai į šį klausimą atskleidžia įvairius išorės paramos poreikius, susijusius su išskirtinių gabumų turinčių mokinių ugdymu:

- Subūrimas ir bendradarbiavimas. Viena iš diskusijos dalyvių pabrėžė, kad būtų naudinga suburti išskirtinių gabumų turinčius vaikus savivaldybės lygiu, organizuojant susitikimus ir modulius, kad jie galėtų bendrauti ir dalintis patirtimi. Ji taip pat pasiūlė organizuoti stovyklas ir kitus renginius, kurie leistų vaikams ugdytis ne tik mokykloje, bet ir platesniu mastu.
- Prieiga prie metodikų ir specialistų. Viena iš diskusijos dalyvių išreiškė poreikį, kad kitos mokyklos taip pat turėtų prieigą prie išskirtinių gabumų turinčių mokinių atpažinimo instrumentų ir ugdymo metodikų ir stiprinti specialistų kompetencijas. Ji paminėjo Kauno savivaldybėje vykstančias išskirtinių gabumų turinčių mokinių programas, kurios yra vertinamos, tačiau reikalauja finansinių išteklių.
- Finansinių ir logistikos iššūkių sprendimas. Dvi diskusijos dalyvės pabrėžė, kad išskirtinių gabumų turinčių mokinių ugdymas dažnai priklauso nuo šeimų galimybių, ypač kalbant apie vaiko vežimą į renginius ir specialius užsiėmimus. Yra poreikis užtikrinti prieinamumą ir finansavimą vietiniu lygmeniu, kad visos šeimos galėtų pasinaudoti galimybėmis ugdyti savo išskirtinių gabumų turinčius vaikus.

- Švietimo priemonės ir bendradarbiavimas. Viena iš diskusijos dalyvių pabrėžė, kad mokykloms reikalingos papildomos švietimo priemonės ir pagalba tėvų švietimo srityje. Ji taip pat minėjo, kad svarbu kurti forumus ir bendradarbiavimo galimybes, kad būtų galima dalintis gerąja patirtimi ir stiprinti ugdymo procesus.
- Metodikų ir psichologų paramos poreikis. Dvi diskusijos dalyvės išreiškė metodikų, ypač išskirtinių gabumų turinčių mokinių atpažinimo metodikų, poreikį ir pabrėžė, kad psichologams reikėtų daugiau galimybių dalintis patirtimi ir spręsti problemas.

Apibendrinant, dalyviai išreiškė poreikį dėl didesnės išorės paramos, įskaitant bendradarbiavimą tarp savivaldybių ir mokyklų, prieigą prie metodikų ir specialistų, finansinį bei logistinį palaikymą, švietimo priemonių tobulinimą ir psichologų paramą, siekiant užtikrinti kokybišką ir prieinamą išskirtinių gabumų turinčių mokinių ugdymą.

Apibendrinant, Focus grupės susitikimas atskleidė esminius iššūkius, su kuriais susiduria bendrojo ugdymo mokyklos, dirbdamos su išskirtinių gabumų turinčiais mokiniais. Nors procesas vis dar vystosi, daugelis mokyklų jau taiko įvairias metodikas ir formuoja individualius ugdymo planus, tačiau susiduriama su koordinavimo trūkumu, išteklių stygiumi bei tėvų įsitraukimo iššūkiais. Svarbu, kad ateityje būtų stiprinamas bendradarbiavimas tarp mokyklų, specialistų ir tėvų, taip pat suteikiama prieiga prie tinkamų metodikų ir išteklių. Diskusijoje išryškėjo poreikis efektyvesnei komunikacijai, geresnėms švietimo priemonėms ir galimybėms mokytojams ir psichologams keistis patirtimi, kad gabiems mokiniams būtų suteikiamos kuo geresnės ugdymo sąlygos ir galimybės realizuoti savo potencialą. Tolesnis šių procesų tobulinimas ir išorės paramos stiprinimas prisidės prie gabių mokinių poreikių geresnio atliepimo ir jų gebėjimų vystymo.

IŠVADOS

---

1. 46 proc. respondentų teigia, kad jų ugdymo įstaigose CFT 20-R ir kitų metodikų pagalba yra vykdomas išskirtinių gabumų turinčių mokinių atpažinimas. Dėl išskirtinių gabumų turinčių mokinių atpažinimo dažniausiai kreipiasi tėvai ir mokytojai. Atpažinimas ugdymo įstaigose vykdomas ir klasėmis, ir įvertinami pavieniai mokiniai. Dažniausiai vertinimas vyksta 2-ose, 4-ose ir 6-ose klasėse. Gabių mokinių atrankai dažniausiai naudojami intelekto vertinimo testai, mokytojų ir tėvų klausimynai, mokiniams skirtos anketos, remiamasi mokinių mokymosi pasiekimais.

2. Dažniausiai įvardijamos priežastys, dėl kurių ugdymo įstaigose nėra vykdoma išskirtinių gabumų turinčių mokinių atpažinimas: laiko ir metodinės medžiagos trūkumas.

3. Dažniausiai įvardijami išskirtinių gabumų turinčių mokinių atpažinimo sunkumai: nepakankamas vertinimui naudojamo instrumento medžiagos kiekis, nepakankama mokytojų, administracijos kvalifikacija ir tėvų informavimas, žema mokinių motyvacija. Šie sunkumai sprendžiami pasitelkiant pagalbą iš šalies, suburiant darbo grupę ar diskutuojant.

4. Atpažinus išskirtinių gabumų turinčius mokinius, mokiniams organizuojamas specialusis ugdymas ir teikiama švietimo pagalba.

5. Dažniausiai specialusis ugdymas išskirtinių gabumų turintiems mokiniams organizuojamas taip: dažniausiai dalykų mokytojai planuoja ir pritaiko dalyko ugdymo turinį bei nurodo siektinus ugdymo tikslus ir uždavinius ilgalaikiuose teminiuose planuose, sudaro individualų planą.

6. Dažniausiai švietimo pagalba išskirtinių gabumų turintiems mokiniams teikiama taip: teikiama reikalingo švietimo pagalbos specialisto pagalba mokiniams (psichologo, socialinio pedagogo) ir mokytojams; mokytojams skiriamos papildomos valandos darbui su išskirtinių gabumų turinčiais mokiniais.

7. Daugiau nei pusė respondentų (61 proc.) mano, kad jų ugdymo įstaigos bendruomenė neturi pakankamai žinių, kaip atpažinti ir ugdyti išskirtinių gabumų turinčius mokinius.

8. Išskirtinių gabumų turinčių mokinių atpažinimo ir ugdymo sistema daugelyje mokyklų tik pradeda formotis. Trūksta metodinės medžiagos, sistemos bei koordinacijos.

9. Pagrindiniai iššūkiai: riboti resursai (laikas, finansai, metodinė medžiaga) ir sudėtinga komunikacija tarp mokytojų, tėvų ir administracijos.

10. Nepaisant to, kad specialistai motyvuoti dirbti su išskirtinių gabumų turinčiais mokiniais, tačiau jie susiduria su organizaciniais sunkumais ir nepakankamu papildomo darbo apmokėjimu.

11. Stiprus poreikis bendradarbiauti su savivaldybėmis, išorės specialistais ir gauti papildomos metodinės medžiagos vertinimui bei ugdymo priemonių ir metodų.

REKOMENDACIJOS MOKYKLŲ PEDAGOGINIAMS DARBUOTOJAMS DĖL IŠSKIRTINIŲ GABUMŲ TURINČIŲ MOKINIŲ ATPAŽINIMO IR UGDYMO

---

1. Ugdymo įstaigoje sukurti ir tęsti aiškią, nuoseklią, mokyklai tinkančią išskirtinių gabumų turinčių mokinių atpažinimo ir ugdymo sistemą.
2. Organizuoti išskirtinių gabumų turinčių mokinių atpažinimą reguliariais intervalais (pvz., 2-oje, 4-oje, 6-oje klasėse) ir informuoti apie tai bendruomenę.
3. Skirti didesnę dėmesį pedagogų ir ugdymo įstaigų administracijos kvalifikacijos tobulinimui išskirtinių gabumų turinčių mokinių ugdymo klausimams, organizuoti papildomus seminarus, konsultacijas, supervizijas psichologams, atliekantiems gabių mokinių atpažinimą.
4. Rengti informacinius pranešimus tėvams apie išskirtinių gabumų turinčių vaikų atpažinimą ir jų ugdymo galimybes mokykloje.
5. Skirti laiko ir resursų individualių ugdymo planų išskirtinių gabumų turinčių mokinių kūrimui, užtikrinant koordinaciją tarp mokytojų, specialistų ir administracijos. Stiprinti perėjimo tarp klasių procesą, kad ugdymo planai būtų tęstiniai ir nenutrūktų keičiantis mokytojams ar klasėms.
6. Įtraukti išskirtinių gabumų turinčius mokinius į jų ugdymo proceso planavimą, suteikiant galimybes rinktis projektus, dalyvavimą konkursuose.
7. Suburti išskirtinių gabumų turinčių mokinių atpažinimo ir ugdymo darbo grupę, įtraukiant įvairių dalykų mokytojus, specialistus. Užtikrinti švietimo pagalbą mokiniams ir mokytojams, pasitelkiant į pagalbą specialistus (psichologą, socialinį pedagogą).
8. Skatinti bendradarbiavimą tarp mokytojų, specialistų, tėvų ir administracijos per reguliarius susitikimus, diskusijas ir dalijimąsi informacija apie gabių mokinių poreikius bei pažangą.
9. Reguliariai analizuoti išskirtinių gabumų turinčių mokinių ugdymo proceso veiksmingumą, remiantis mokinių pasiekimais, tėvų ir mokytojų grįžtamojo ryšiu. Nuolat tobulinti ugdymo planus ir metodikas, atsižvelgiant į naujausius mokslinius tyrimus ir gerąją praktiką.

10. Ugdymo įstaigose įrengti įvairias erdves mokiniams ne tik mokytis, bet ir realizuoti savo sumanymus. Organizuoti papildomas veiklas išskirtinių gabumų turintiems mokiniams, pvz., būrelius, konkursus ar olimpiadas. Užtikrinti, kad gabių mokinių ugdymo veiklos būtų prieinamos visiems mokiniams, nepriklausomai nuo šeimos pajamų.

11. Ugdymo įstaigose skirti daugiau žmogiškųjų resursų organizuojant ir vykdant išskirtinių gabumų turinčių mokinių atpažinimą ir ugdymą. Skatinti mokyklos administraciją ieškoti finansinių paramos šaltinių išskirtinių gabumų turinčių mokinių ugdymui, siekiant sumažinti šeimų finansinius ir logistinius barjerus.

12. Kurti ugdymo įstaigų tinklą, kad ugdymo įstaigos galėtų dalintis išskirtinių gabumų turinčių mokinių atpažinimo ir ugdymo patirtimi (dokumentais, tvarka ir pan.).

13. Ieškoti galimybių bendradarbiauti su savivaldybėmis, universitetais ir kitomis švietimo įstaigomis, siekiant gauti metodinę pagalbą ir papildomus resursus, taip pat, kad išskirtinių gabumų turintys mokiniai turėtų adekvačias galimybes plėtoti savo žinias. Dalyvauti projektuose ar programose, skirtose išskirtinių gabumų turinčių mokinių ugdymui finansuoti ir logistikos problemoms spręsti.

PRIEDAI

1 priedas

Darbas ugdymo įstaigoje su išskirtinių gabumų turinčiais mokiniiais

Šiuo metu renkame informaciją, siekdami išsiaiškinti, kaip ugdymo įstaigose dirbama su išskirtinių gabumų turinčiais mokiniiais. Prašytume Jūsų užpildyti anketą. Jūsų atsakymai padės mums sužinoti, kokia ugdymo įstaigose kuriama ir plėtojama gabių mokinių atpažinimo, ugdymo ir švietimo pagalbos tvarka.

Kilus klausimams pasiteirauti: Aušra Jonkutė, el.p. ausra.jonkute@nsa.smm.lt

1. Ugdymo įstaigos pavadinimas

2. Ar Jūsų ugdymo įstaigoje mokosi išskirtinių gabumų turintys mokiniai?

☐ Taip

☐ Ne

☐ Nežinau

3. Ar Jūsų ugdymo įstaigoje vykdomas išskirtinių gabumų turinčių mokinių atpažinimas?

☐ Taip (pereikite prie 5 klausimo)

☐ Ne (pasirinkus šį atsakymą, atsakykite į 4 klausimą ir pereikite prie 8 klausimo)

4. Kaip manote, dėl kokios(-ių) priežasčių Jūsų ugdymo įstaigoje nevykdomas išskirtinių gabumų turinčių mokinių atpažinimas?

☐ Nesulaukiu palaikymo iš administracijos

☐ Neturiu vertinimo instrumento

☐ Trūksta protokolų

☐ Neturiu pakankamai žinių

☐ Trūksta laiko

☐ Kita

5. Aprašykite, kaip Jūsų ugdymo įstaigoje atpažįstami išskirtinių gabumų turintys mokiniai (pvz., iš kur ateina poreikis? Įvertinate pavienius mokinius ar atpažinimą vykdate klasėmis? Kokius instrumentus naudojate? Kuriuos bendruomenės narius įtraukiate?).

6. Su kokiais sunkumais susiduriate atpažindami išskirtinių gabumų turinčius mokinius? Kaip Juos sprendžiate?

7. Kas toliau vyksta, atpažinus išskirtinių gabumų turinčius mokinius?

☐ Mokiniam organizuojamas specialusis ugdymas

☐ Mokiniam teikiama švietimo pagalba

☐ Kita

8. Jeigu Jūsų ugdymo įstaigoje organizuojamas išskirtinių gabumų turinčių mokinių specialusis ugdymas, kaip jis organizuojamas?

9. Jeigu Jūsų ugdymo įstaigoje teikiama švietimo pagalba išskirtinių gabumų turintiems mokiniams, kokia pagalba teikiama?

10. Kaip manote, ar Jūsų ugdymo įstaigos bendruomenė turi pakankamai žinių, kaip atpažinti ir ugdyti išskirtinių gabumų turinčius mokinius?

☐ Taip

☐ Ne

11. Pakomentuokite savo atsakymą į 10 klausimą

12. Kas pasikeitė po Jūsų dalyvavimo projekto „Mokinių gebėjimų atskleidimo ir jų ugdymo kokybės plėtra“ mokymuose „Didelį mokymosi potencialą turinčių mokinių atpažinimas ir modulių pristatymas“?

13. Kas Jūsų ugdymo įstaigoje padėtų dar geriau atliepti gabių mokinių poreikius?

14. Ar sutiktumėte dalyvauti Focus grupėje, kurios metu būtų kalbama apie Jūsų ugdymo įstaigos patirtis dirbant su išskirtinių gabumų turinčiais mokiniais? (Focus grupę planuojame organizuoti 2024 m. I-II ketv. nuotoliniu būdu)

☐ Taip

☐ Ne

15. Anketą užpildžiusio asmens vardas ir el. paštas (Šie duomenys bus reikalingi ir naudojamas tik tuo atveju, jei reikės patikslinti atsakymus į anketos klausimus arba sutikusį dalyvį pakvieti dalyvauti Focus grupėje. Nacionalinė švietimo agentūra įsipareigoja nurodyto el. pašto nenaudoti jokiais kitais tikslais.)